

DOM

afsagt den 21. december 2017 af Vestre Landsrets 11. afdeling (dommerne Hanne Aagaard, Vogter og Helle Korsgaard Lund-Andersen) i ankesag

V.L. S-0278-17

Anklagemyndigheden

mod

T

født den ... 1970

(advokat Uffe Baller, Aarhus, (beskikket forsvarer) og

advokat Hans Sønderby Christensen, Randers, (valgt forsvarer))

Retten i Holstebro har den 8. september 2016 afsagt dom i 1. instans (rettens nr. 2-1475/2015).

Påstande

Anklagemyndigheden har påstået dom i overensstemmelse med tiltalen i 1. instans.

Tiltalte, T, har påstået stadfæstelse, subsidiært at sagen udsættes med henblik på forelæggelse for EU Domstolen.

Supplerende oplysninger

Den 3. februar 2017 har Procesbevillingsnævnet meddelt anklagemyndigheden tilladelse til anke.

Landbrugskonsulent B har til brug for ankesagen udarbejdet følgende opgørelse fra de indberettede gødningsregnskaber:

”...

år	Ha	Husdyrgødning indgår i gødningsregnskabet med Kg N	Handelsgødning indgår i gødningsregnskabet med Kg N	Indkøbt handelsgødning Kg N
2006/2007	342	29556	25668	25680
2007/2008	361,46	27884	27998	27998
2008/2009	361,39	33523	27184	27184
2009/2010	374,44	26458	28081	28431
2010/2011	374,44	31922	29650	16650

...”

Specialkonsulent i Landbrugsstyrelsen, Lone Pilegaard Hansen, har den 27. november 2017 udarbejdet følgende oversigt over de indberettede gødningsregnskaber:

”...

Indberettede gødningsregnskaber før 4. januar 2011:

Planperiode	Indberettet den	Startlager af handelsgødning	Slutlager af handelsgødning	Indkøbt handelsgødning	Kvote minus forbrug
2006/2007	13-02-2008	0	0	25.680	11
2007/2008	27-11-2008	0	0	27.998	6
2008/2009	29-03-2010	0	0	27.184	887
2009/2010	14-12-2010	0	2.450	28.431	16

Indsendte gødningsregnskaber efter 4. januar 2011:

Planperiode	Indberettet den	Startlager af handelsgødning	Slutlager af handelsgødning	Indkøbt handelsgødning	Kvote minus forbrug
2006/2007	01-02-2011	0	7.020	32.700	11
2007/2008	01-02-2011	7.020	7.020	27.998	6
2008/2009	01-02-2011	7.020	12.650	33.664	37

2009/2010	22-02-2011	12.650	13.000	28.431	5
2010/2011	04-01-2012	13.000	0	16.650	46

...”

Forklaringer

Tiltalte og vidnerne B og A har for landsretten i det væsentlige forklaret som i 1. instans. Der er endvidere afgivet forklaring af specialkonsulent Lone Pilegaard Hansen.

Tiltalte har supplerende forklaret, at han ikke så, hvad D noterede ned, da han talte med ham. Han hæftede sig ikke efterfølgende ved, at de indberettede gødningsregnskaber viste start- og slutlager med 0 kg N. Han så ikke fakturaerne fra Y ApS. Han husker ikke noget om berigtigelserne af gødningsregnskaberne i 2011. Gødningen stod i maskinhuset bagerst til venstre. Det stod på den plads det meste af tiden, men blev flyttet lidt rundt. Han brugte ikke gødningen indkøbt i 2007. Den stod urørt i hvert fald i 3 år. Gødningen indkøbt i 2009 stod også på lager. Han mener, at han begyndte at bruge af den oplagrede gødning i 2011. Det gik først i januar 2011, da han fik brev fra Plantedirektoratet, op for ham, at der var sket omfakturering. Der blev købt meget foderkorn ind til landbrugsdriften, så hans mor, der stod for regnskaberne, havde ingen grund til at studse over køb af foderkorn. Han blev i byretten bedt om på en skitse at indtegne, hvor gødningen lå oplagret i maskinhuset. I gødningsperioden 2010/2011 brugte han af lageret, og han har derfor netop i denne periode indkøbt væsentligt mindre handelsgødning end normalt. De tal for slutlager, som landboforeningen har, er nogle, han har givet. Han var ikke oprindeligt bekendt med, at der var problemer med registreringen af ham i gødningsregistret. Det gik først op for ham senere. Han havde forud for 2007 handlet med C og Y ApS i 1-2 år. Hele lagret fra 2007 var i behold, da han købte gødning igen i 2009. Det var billig gødning, så han købte mere, selv om han havde meget på lager i forvejen. Gødningsforbruget ændrer sig fra år til år efter vejrforholdene, og efter hvor mange marker med vintersæd, der går til. Han har ikke frivilligt påtaget sig at udlægge efterafgrøder.

B har supplerende forklaret, at tidsfaktoren i sagen, der går helt tilbage til planperioden 2006/2007, har betydning for, at han ikke i dag nærmere kan redegøre for visse forhold vedrørende de ældre gødningsregnskaber. Landboforeningen har også skiftet edb-systemer for

gødnings- og husdyrregnskaber flere gange. Indberetningen fra landboforeningens system til ministeriets system sker elektronisk, men der kan være sket en menneskelig fejl i forbindelse med indtastning eller en teknisk fejl i forbindelse med overførslen af data. Indtastningen kan også være foregået efterfølgende. Gødskning af marker ophører typisk primo eller medio juni måned i dyrkningsåret. Gødningsforbruget kan skifte fra år til år alt efter, hvordan de faktiske forhold er på gødningstidspunktet, herunder hvordan navnlig vinterafgrøden står. Vinteren kan tage en del af vintersæden.

Lone Pilegaard Hansen har forklaret, at gødskningskravene i de omhandlede planperioder lå omkring 20 % under "økonomisk optimum". Den mængde gødning, der påstås at være lagt på lager, ville i dag lovligt kunne udbringes på tiltaltes marker. Kolonnen "Kvote minus forbrug" er målt i kg N. I 2011 blev der indsendt et papirregnskab, hvor den ekstra indkøbte gødning blev medtaget, og slutlagret blev opskrevet med det ekstra indkøbte. Kolonnen "Kvote minus forbrug" er uændret.

Der er nu forskellige tiltag, der skal hindre miljøskader som følge af de nye regler, der tillader udbringning af mere gødning. Der må ikke bruges randzoner, og der skal sås efterafgrøder. Der kan nu søges tilskud til efterafgrøder. Der kan komme et obligatorisk krav om efterafgrøder, så Danmark kan opfylde sine forpligtelser i forhold til EU, hvis tiltagene ikke opnås på frivilligt grundlag. I 2011 var der ikke praksis for at gennemføre fysisk kontrol. Heller ikke selv om landmanden bad om det. Grunden hertil er, at man ikke har vished for, at det er den samme gødning, der står på lagret ved besigtigelsen.

Landmændene er ikke pålagt at reducere deres kvoter, men landmændene som helhed skal fortsat kompensere for de miljømæssige konsekvenser af mere gødskning gennem forskellige miljøforanstaltninger. De frivillige efterafgrøder er nu så store, at der ikke er tale om at stille obligatoriske krav til den enkelte landmand herom.

A har supplerende forklaret, at han ikke kan huske, om det var første eller andet parti gødning, der stod i maskinhuset i 3 år. Der blev flyttet rundt på sækkene, for der var ikke for meget plads i maskinhuset. Det meste af tiden stod sækkene i venstre hjørne af maskinhuset. Det er ikke kendetegnende, at gødningen opbevares i længere tid. Tiltalte har ikke egen gødningsspreder. Den lejes ind typisk sammen med køb af den gødning, der skal udbringes,

og gødningen udbringes således med det samme. I byretten udpegede han på en skitse, hvor gødningen var placeret i maskinhuset. Han har periodevis været ansat hos tiltalte gennem en årrække. Han var ansat hos tiltalte i 2007 og 2009. Han husker ikke, hvilket år gødningen blev sat på lager i nederste venstre hjørne af maskinhuset. Det blev opbevaret i maskinhuset i 3 lag. Der var vel nok i alt 10-15 sække. Han tror nok, at han havde fat i alle sækkene, da gødningen skulle hakkes i stykker med en skovl, inden den kom i gødningssprederen. Alle sækkene blev brugt på en gang.

Landsrettens begrundelse og resultat

Spørgsmålet om anvendelse af straffelovens § 3 m.v.

Der er i sagen rejst tiltale mod T for overtrædelse af gødningsanvendelseslovens § 5, jf. § 29, stk. 2, jf. stk. 1, ved i planperioderne 2006/2007 og 2008/2009 at have anvendt henholdsvis 7.008 kg og 5.593 kg kvælstof for meget i forhold til de tildelte kvoter.

Ved lov nr. 186 af 2. marts 2016 blev kvoteordningen ændret, således at kvoterne ikke længere skulle fastsættes til under ”økonomisk optimum”, men i øvrigt blev kvoteordningen bevaret, herunder for at opfylde Danmarks forpligtelser efter EU-retten. I forarbejderne til loven er om nyordningen blandt andet anført følgende:

”Almindelige bemærkninger

...Reducerede kvælstofnormer indgår i opfyldelsen af målsætningerne i en række af natur- og miljødirektiverne, særligt nitratdirektivet og vandrammedirektivet. Udfasning af reduktionen af afgrødernes kvælstofnormer i forhold til det økonomiske optimum forudsætter derfor, at det er vurderet, at tilførsel af den ekstra mængde kvælstof holdes inden for Danmarks EU-retlige forpligtelser i forhold til natur, overfladevand, grundvand og klima.

...

Principperne for normfastsættelsen videreføres, således at der tages udgangspunkt i en økonomisk optimal kvælstoftildeling, som indstilles af Normudvalget. Ved fastlæggelsen af de gennemsnitlige økonomiske optimale kvælstofnormer vil kvælstofprognosen for den pågældende planperiode og udbyttetigninger, der gennem forsøgsresultater kan dokumenteres at ville kunne realiseres uden restriktioner i kvælstoftilførslen, som hidtil indgås.

...

Det er hensigten, at kvælstofnormerne fortsat fastsættes årligt ved bekendtgørelsen med virkning for en konkret planperiode, og at der fastsættes en kvælstofnorm for hver enkelt afgrødekategori ved standardudbytte for klimaområder, jordbonitet og særlige vandingsbehov.

...”

I de specielle bemærkninger anføres blandt andet følgende:

”... Principperne for normfastsættelsen videreføres, således at der tages udgangspunkt i en økonomisk optimal kvælstoftildeling, som indstilles af Normudvalget. Ved fastlæggelsen af de gennemsnitlige økonomiske optimale kvælstofnormer vil kvælstofprognosen for den pågældende planperiode og udbyttetigninger, der gennem forsøgsresultater kan dokumenteres at ville kunne realiseres uden restriktioner i kvælstoftilførslen, som hidtil indgå.

...

Det er hensigten, at der med hjemmel i foreslåede bestemmelse vil kunne ske udfasning af de reducerede kvælstofnormer i forhold til det økonomiske optimum. Det er en forudsætning for udfasningen af reduktionen af afgrødernes kvælstofnormer, at det på fagligt og juridisk grundlag er vurderet, at miljø, natur, overfladevand og grundvand ikke forringes ved tilførslen af den ekstra mængde kvælstof.

Udmøntningen af bemyndigelsen forudsættes at ske på grundlag af en politisk aftale om den fremtidige natur- og miljøindsats på landbrugsområdet, herunder udfasningen af kvælstofnormreduktionen inden for rammerne af bemyndigelsen, således at det sikres, at Danmark fortsat kan leve op til de EU-retlige og internationale forpligtelser på natur- og miljøområdet, herunder vandrammedirektivet, nitratdirektivet, habitatdirektivet, havstrategirammedirektivet, grundvandsdirektivet og drikkevandsdirektivet.

Udmøntningen af bemyndigelsen til at fastsætte kvælstofnormerne vil som hidtil ske ved bekendtgørelse med virkning for en konkret planperiode og videreføre princippet om, at der fastsættes en kvælstofnorm for hver enkelt afgrødekategori ved standardudbytte for klimaområder, jordbonitet og særlige vandingsbehov.

...

Overtrædelse af reglerne om det maksimale brug af kvælstofholdig gødning, jf. lovens § 5, er strafbelagt i lovens § 29, stk. 1.

Det er Miljø- og Fødevarerministeriets vurdering, at håndhævelsen af overtrædelser af reglerne for det maksimale brug af kvælstofholdig gødning (overgødsning) i tidligere planperioder ikke bliver påvirket af ændringen af reglerne, jf. U1998. 736 V. I den pågældende sag var der, efter overtrædelserne var begået, sket ændring af normtallene for kvælstofindhold i husdyrgødning. Af Vestre Landsrets dom fremgår, at efter det for landsretten oplyste om baggrunden for ændringerne i regelsættet måtte antages, at ændringerne skyldtes ydre, strafskylden uvedkommende forhold. Det fremgår endvidere, at da straffen således er anvendt som led i en af ydre forhold bestemt og fortsat praktiseret reguleringsteknik, tiltrædes det, at behovet og forbruget af kvælstof i tiltales bedrift er opgjort efter de regler, der var gældende i planåret 1994/95, og at straffen er fastsat i forhold hertil, jf. straffelovens § 3, stk. 1, 2. pkt.

Den omfordeling af kvælstofreduktionsindsatsen, der sker ved udfasningen af reduktionen af kvælstofnormerne forudsætter, at det på et fagligt grundlag vurderes, at natur, overfladevand, grundvand og klima ikke forringes ved tilførsel af den forøgende mængde kvælstof. Der er med andre ord ikke tale om, at regelændringerne skyldes en ændret opfattelse af forholdets strafværdighed, men skyldes ydre, strafskylden uvedkommende forhold, jf. straffelovens § 3, stk. 1, 2. pkt.

Som følge af ovenstående vil NaturErhvervstyrelsen, også efter lovforslagets fremsættelse og vedtagelse, kontrollere og anmelde overtrædelser af reglerne på det grundlag, der var gældende i den pågældende planperiode.

...”

Den nyere lovgivning og de dertil hørende bekendtgørelser ændrer således hverken efter lovens ordlyd, opbygning eller forarbejder grundlæggende ved, at gødsning ud over de tildelte kvoter er ulovlig og strafbelagt.

Ved den nærmere fastlæggelse af kvoterne for kvælstof for de pågældende planperioder finder de bekendtgørelser om jordbrugets anvendelse af gødning, som regulerer de pågældende perioder, fortsat anvendelse. Der er da heller ikke lovteknisk sket ophævelse af bekendtgørelserne.

Den omstændighed, at kvoterne og de tekniske principper for og beregningerne af kvoterne er ændret, fører herefter ikke til, at forholdet er omfattet af straffelovens § 3, stk. 1, jf. tilsvarende Vestre Landsrets dom af 7. september 2016 gengivet i TfK 2016, side 1377.

Artikel 49 i Den Europæiske Unions Charter om grundlæggende rettigheder, artikel 7 i den Europæiske Menneskerettighedskonvention og artikel 15 i den Internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder finder af de anførte grunde heller ikke anvendelse. Der er således ikke grundlag for at træffe bestemmelse om præjudiciel forelæggelse for EU Domstolen, og tiltaltes påstand herom tages derfor ikke til følge.

Skyldsspørgsmålet

Det er ubestridt, at tiltalte i 2007 og 2009 indkøbte henholdsvis godt 26 t og 24 t kalkamonsalpeter. Gødningen blev indkøbt gennem en forhandler, der ikke var registreret til salg af gødning, og gødningen blev efter importen omfaktureret. Tiltaltes daværende landbrugskonsulent indberettede gødningsregnskabet for planperioderne 2006/2007 - 2008/2009 til Plantedirektoratet med angivelse af gødningslageret - såvel startlager som statuslager ved planperiodens udløb - som 0 kg N. Tiltalte, der fik de indberettede gødningsregnskaber, hæftede sig i ingen af regnskabsårene herved, uagtet at han efter sin forklaring havde oplyst landbrugskonsulenten om sit lager. Efter indberetningen fremstår den indkøbte gødning i henholdsvis 2007 og 2009 herefter som forbrugt i de pågældende planperioder med en overgødsning til følge som angivet i tiltalen.

Spørgsmålet om gødningen er forbrugt i planperioden eller oplagret og forbrugt i en eller flere senere planperioder, og om tiltalte derfor er skyldig i overgødsning i overensstemmelse med den rejste tiltale, må afgøres efter en samlet bedømmelse af bevisførelsen.

Tiltalte har forklaret, at han indkøbte gødningspartierne, fordi de var billige, og at han oplagrede dem i længere tid. Tiltaltes forklaring er ikke bekræftet af oplysninger fra hans skatteregnskaber.

Tiltaltes forklaring om, at gødningsindkøbene i 2007 og 2009 blev lagt på lager, er derimod til dels bekræftet af vidneforklaringen fra A, som har set 10-15 "big bags" gødning på lager i den bagerste del af maskinhuset i flere år, hvorefter gødningen på grund af fugt var blevet klumpet og vanskelig at anvende på det senere tidspunkt, hvor gødningen blev bragt ud. Vidnets mængdeangivelse afviger dog væsentligt fra tiltaltes mængdeangivelse og fra sagens handels-

og transportdokumenter, der omhandler i alt 50 ”bigbags”. A har heller ikke kunnet angive, hvilke år, han så gødning oplagret eller, hvornår den blev anvendt.

Det fremgår af Landbo Limfjords interne gødningsregnskab for tiltalte for planperioden 2006/2007 (Gødnings- og husdyrindberetning (GHI)), at der er registreret et slutlager pr. 31. juli 2007 på 7.020 kg N. Efter vidnet Bs forklaring lægges det til grund, at størrelsen af lagerbeholdningen kun kan være oplyst af tiltalte. Landbo Limfjords Gødnings- og husdyrindberetning (GHI) indeholder for de to følgende planperioder en tilsvarende eller højere lagerstatus. Efter Bs forklaring kan der være flere forklaringer på de interne lagertal, herunder at det ikke kan udelukkes, at tallene for slutlagret først er indsat i landboforeningens edb-program i 2011 i forbindelse med de ændringer, der da skete i indberetningerne til ministeriet.

Den omstændighed, at tiltalte i planåret 2010/2011 har haft et mindre indkøb af handelsgødning end i tidligere år, kan ikke tillægges betydning, da det for en del ligger efter, at tiltalte er gjort bekendt med kontrolsagen.

Under de anførte omstændigheder, herunder oplysningerne om de indkøbte mængder og om pladsforholdene i tiltaltes maskinhus, er der herefter uden for enhver rimelig tvivl ført bevis for, at tiltalte har brugt gødningen i de planperioder, hvor den er indkøbt.

Efter gødningsanvendelseslovens § 29, stk. 4, gælder der en forældelsesfrist på 4 år for overtrædelser af gødningsanvendelsesloven eller regler udfærdiget i medfør heraf. Forældelsesfristen regnes fra den dag, da den strafbare virksomhed er ophørt, hvilket er den dag, hvor den sidste udbringning af gødning i planperioden fandt sted, jf. herved Østre Landsrets dom gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1997, side 509.

Efter bevisførelsen, herunder dateringen af de forskellige fakturaer og dokumenterne vedrørende levering, lægges det til grund, at den gødning, der er indkøbt i forhold 1, er leveret til tiltalte i begyndelsen af februar 2007 og forbrugt i løbet af foråret 2007. B har oplyst, at gødning senest udbringes primo til medio juni måned. Det fremgår af Plantedirektoratets anmeldelse af 23. maj 2011, at det som hovedregel må påregnes, at det sidste tidspunkt for

udbringning af gødning på virksomheden i planperioden ifølge almindelig god landmandspraksis typisk vil ligge i april/maj.

Det er herefter ikke bevist, at tiltalte har udbragt gødning efter april/maj 2007. Da tiltalte først er sigtet i forhold 1 den 14. juni 2011, er forholdet forældet, jf. gødningsanvendelseslovens § 29, stk. 4.

Tiltalte frifindes herefter i forhold 1, jf. straffelovens § 92.

Tiltalte findes således skyldig i forhold 2 i overensstemmelse med den rejste tiltale.

Straf

Bøden for overtrædelse af gødningsanvendelsesloven i forhold 2 fastsættes med udgangspunkt i anklagemyndighedens påstand om en bøde på 54.000 kr.

Sagsbehandlingstiden har imidlertid, uden at dette skyldes tiltaltes forhold, i så væsentligt omfang oversteget, hvad der under hensyn til sagens karakter og omfang må anses for rimeligt, at tiltalte - ligeledes i overensstemmelse med anklagemyndighedens påstand - skal kompenseres herfor ved en nedsættelse af bøden, jf. straffelovens § 82, nr. 13. Endvidere kompenseres tiltalte ved, at statskassen skal betale sagens omkostninger for begge retter.

Bøden, der fastsættes i medfør af lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække § 29, stk. 2, jf. stk. 1, nr. 1, jf. § 5, jf. lovbekendtgørelse nr. 433 af 3. maj 2017, tidligere lovbekendtgørelse nr. 757 af 29. juni 2006, § 29, stk. 2, jf. stk. 1, jf. § 5, jf. bekendtgørelse nr. 786 af 22. juli 2008 om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække i planperioden 2008/2009 (som ændret ved bekendtgørelse nr. 1183 af 9. december 2008 og bekendtgørelse nr. 754 af 15. juli 2009), nedsættes herefter med 5.000 kr. og halvdelen af det resterende beløb til en bøde på 24.500 kr.

Forvandlingsstraffen er fængsel i 14 dage.

Thi kendes for ret:

Tiltalte, T, skal betale en bøde på 24.500 kr.

Forvandlingsstraffen er fængsel i 14 dage.

Statskassen skal betale sagens omkostninger for begge retter.